

Az „electio“ kérdéséhez.

Dr. Sichermann Frigyes a Magyar Jogászegylet civiljogi szemináriumában nemrégén igen értékes és érdekes előadást tartott a bizonytalan jogszabályokról. Az előadás egyik része az úgynevezett electio kérdésével foglalkozott, érteve electio alatt azt a jelenséget, amikor a bíró a tényállás eldöntésére rendelkezésre álló jogszabályok közül kiválasztja azt a jogszabályt, amely az általa elfoglalt álláspont átámasztására alkalmas.

Az előadás annál is tanulságosabb és érdekesebb volt, mert nálunk alig szentelnek figyelmet azoknak a lélektani és törvénykezésrendszerbeli jelenségeknek, amelyek az igazán érdemleges perekben a bírót sokkal inkább irányítják, mint akár a polgári perrendtartás szabályai, akár egyes tételes törvények rendelkezései. Azt természetesen nem lehet állítani, hogy azokban az esetekben, ahol határozott és félreérthetetlen törvényi, vagy egyéb jogszabályi intézkedés van, a bíró nem ezt alkalmazza és hogy nem kívánatos, hogy a bíró a félreérthetetlen törvényt félreérthetetlenül valóban alkalmazza.

Ott azonban, ahol határozott és a tényállásra kétségtelenül ráillő jogszabály nincs — és az érdemleges jogi vitáknak igen nagy százaléka ilyen — nem elégséges „jogszabály-értelmezési”, egyszerűen dogmatikus téren mozgó logikával nézni az ítéletet, hanem azzal a szemmel kell nézni, ami megfelel az ítéletet hozó bíró szemléletének, nevezetesen a bírót valóban befolyásoló és az ítéletet valóban determináló indítékok fényében.

Az electio az érdemleges és nehéz jogi kérdések legtöbbjében játszik igen fontos szerepet, így például — hogy csak illusztrálására említsek példát — abban a kérdésben, hogy fennforog-e kényszer valamely nyilatkozat megtételénél, a bíró elfoglalt álláspontjához képest mondja ki az egyik esetben azt, hogy kényszer nincs, mert a kényszer ismerve („közvetlen, elháríthatatlan veszély, vagy fenyegetés”) hiányzik, vagy pedig, hogy a kényszer ezen ismerveire szükség nincs, mert „jogszabály”, hogy az illetéktelen befolyásolás más esetekben is megállapítható. A bíró tehát ahhoz képest, hogy mentesíteni akarja-e a nyilatkozatot tevő felet nyilatkozata következményei alól, variálja a kényszer, vagy az illetéktelen befolyásolás „jogszabályainak” alkalmazását. Másik példa: a Kúria elutasítja a gazdasági lehetetlenülés címén igényelt bérleszállítást, mert nem a szolgáltatás és ellenszolgáltatás aránytalansága a döntő, hanem a bérlő gazdasági létének veszélyeztetettsége, más esetben viszont helytad az igénynek, mert a fontos csakis az értékbeli egyensúly felborulása. A példákat szaporítani lehetne, de a felsoroltakból is látszik, hogy a bírót az egyik esetben éppoly kevéssé vezette a „jogszabályi” meggyőződés kötelező ereje, mint a másokban, hanem mindkét esetben a jogszabályon kívül, vagy talán mondhatjuk, a jogszabály felett álló szempontok.

Melyek ezek a szempontok? Esetenként más és más. Kényszer esetében a bíró egyszer úgy látja, hogy a gyengébb fél helyzetével való visszaélés esete nem forog fenn (szociális elgondolás) a másik esetben úgy látja, hogy fennforog és eszerint

keresi meg ezt vagy azt a jogszabályt. A másik esetben, a gazdasági lehetetlenülés esetében a bíró az elutasító ítéletnél abból indul ki, hogy a háztulajdonos-társadalom érdekeit óvni kell a jogbizonytalansággal és a házbérek deroutálásának veszélyével szemben, a másik esetben, a marasztaló ítélet esetében ennél az elgondolásnál erősebben hat az a konkrét meglátott helyzet, hogy a bérlő valóban gyenge és segítségre szoruló fél. (A magasabb érdek: egy társadalmi réteg érdeke mint gondolat, összeütközik a szociális gondolattal és ebből az összeütközésből egyik esetben az egyik, másik esetben a másik kerül ki győztesen.)

Az *electio* tehát csak eszköze a jogszabály mögötti elgondolások érvényesülésének.

Dr. Sichermann Frigyes ezeket a jelenségeket igen éles szemmel látta meg, azonban talán tovább lehetne menni egy lépéssel és azt lehetne mondani, hogy ezeket a jelenségeket, amelyek kétségtelenül megvannak, nemcsak látnunk kell, hanem nyíltan kimondanunk, illetve magának az ítéletnek is színt kell vallania.

Ez érdeke volna a bírói szó megbízhatóságába vetett bizalomnak is, mert elég furcsán hat még a jogászra is, de különösen a laikusra, ha egyszer azt olvassa, hogy ez a jogszabály, azután pedig azt, hogy amaz. Semmit sem rontana a bírói szó tekintélyén és a jogbiztonság érzésén, sőt emelné azt, ha a bíróság megmondaná, hogy egyik esetben ez az elgondolás vezette, a másik esetben amaz, mert ily módon az ügyfél és az ügyvéd sem volna kénytelen „jogszabály-dzsungel”-ben bolyongani, bizonytalanságban élni, helytelen ítéletekről panaszkodni, mert tudná, hogy az ítélet, amely neki nem ad igazat, nem „jogszabályellenes”, hanem az ítéletben nyíltan megmondott elgondolásokon nyugvó.

Természetes, hogy az *election*nak vannak olyan esetei, amikdön az *electio*t irányító elgondolás nem is annyira elgondolás, mint inkább érzés, világnézet, stb., amely esetekben az előbb elmondottak nem állanak, mert ezek olyan irracionális irányító elemek, hogy azokról az ítéletben beszélni alig lehet. Ily esetben nincs más hátra, mint az, hogy az ügyvéd tudatában legyen annak, hogy nem „jogszabálysértés” történt és hogy a jogszabályra való hivatkozás csak elkerülhetetlen eszköze a bírói álláspont ítéletberögzítésének, azokban az esetekben azonban, ahol az ítéletet irányító elgondolások metajurisztikusak ugyan, de azért reálisak, magának az ítéletnek kellene mellőznie az *electio* eszközt, hogy azzal az indokolás meggyőzőbb legyen, a látszólagos ellentétek csökkenjenek és úgy a jogszabályoknak, mint a laikusoknak a bírói szóba és a jogbiztonságba vetett hite szilárduljon

Dr. Schneller György.